

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH - YL
(2025 - 2026) Ders Bilgi Formu

Ders Adı	Kodu	Yarıyıl	T+U Saat	AKTS	Z / S
Geç Antikçağ Ön Asya Tarihi	TAR5008		3 + 0	7,5	Seçmeli
Birim Bölüm	Tarih - YL - Lisansüstü (Yüzyüze)				
Amaç	Eski dünya ile yeni dünya arasında önemli bir geçiş dönemi olan ve günümüz dünyasını şekillendiren önemli tarihi olayları, kültür ve medeniyet etkileşimlerini bilme.				
Ders İçeriği	Antik Çağ'ın Ön Asya'daki son zaman dilimini Helenistik dönem oluşturmaktadır. Helenistik dönemde MÖ. 312 yılında kurulan Selevkos imparatorluğu önemli bir yere sahiptir. Makedonya kralı III. Aleksandros'un MÖ 330 yılında Ön Asya'da Pers imparatorluğuna son vermesinin ardından Ön Asya'da kurulan bu imparatorluk varlığını MÖ. 63 yılına kadar devam ettirmiştir. Ön Asya'da Geç Antik Çağ Selevkosların yıkılışının ardından başlayan dönemdir. Bu dönemi MÖ. 53 yılında İran ve Roma arasında gerçekleşen Karhoi Savaşıyla başlatmak mümkündür. Geç Antik Çağ Ön Asya'sında bu iki güç birbiriyle mücadele etmiştir. Ön Asya Geç Antik Çağ'da bu iki uygarlık arasında paylaşılmıştır. Romalılar MÖ. 190 yılında Selevkoslarla yaptıkları Magnesia Savaşı'nın ardından Ön Asya'ya giriş yapmışlardır. Pontus, Armenia, Selevkos ve Ptolemeaios hanedanlıklarına son veren Romalılar Ön Asya'da Anadolu, Mısır, Suriye, Filistin ve Ürdün topraklarına yerleşmişlerdir. MÖ. 247 yılında İran coğrafyası üzerinde tarih sahnesine çıkan Partlar İran ve Mezopotamya üzerinde Selevkos varlığına son verdikten sonra Romalılarla sınır oldular. İki taraf arasındaki sınırı Fırat nehri oluşturmaktadır. Bu iki uygarlık MS. 226 yılına kadar mücadele ettiler. Bu tarihten itibaren Part uygarlığına son veren Sasani hanedanlığı Roma'yla mücadelesine devam etti. Roma'nın ikiye bölünerek Batı Roma'nın yıkılışının ardından ÖN Asya'da varlığını devam ettiren Doğu Roma Sasanilerle mücadelesine devam etmiştir. Her iki uygarlık MS. 628 yılına kadar mücadele ettikten sonra MS. 630 yılında bir anlaşmayla iki taraf arasındaki savaşlara son verdiler. Fakat bu dönemde Arap Yarımadası üzerinde ortaya çıkan İslam kısa bir süre içerisinde İran'ın ve Doğu Roma'nın elindeki toprakları ele geçirmeye başladı. MS. VII. yüzyılın birinci yarısının ikinci çeyreğinden itibaren Ön Asya'nın birçok bölgesi Müslümanların eline geçmiştir. Ön Asya coğrafyası açısından Geç Antik Çağ'ın bitişi İslam'ın ortaya çıkarak bu coğrafya üzerinde Doğu Roma ve İran varlığına son vermesi olarak kabul edilebilir. MÖ. I. yy'ın ikinci yarısından başlayarak MS. VII. yy'ın ikinci yarısına kadar devam eden bu dönem Geç Antik dönem olarak kabul edilebilir. Bu dönem için çok farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu derste Geç Antik Çağ'la ilgili farklı yaklaşımlara da yer verilmektedir.. Bu anlamda Edward Gibbon, Alois Riegl, Henri Pirenne, Peter Brown, Henri İrenee Marou, A. H. Martin Jones ve Garth Fowden'in yaklaşımlarına yer verilmektedir. Ayrıca Ön Asya coğrafyası hakkında bilgi verilir. Geç Antik Çağ'da Ön Asya'da bulunan krallıklar ve bu krallıkların etki alanlarından bahsedilir. Bu krallıklar arasındaki mücadelelerden bahsedilir. Roma-İran ilişkilerindeki rolleri anlatılır. Ön Asya'daki İran, Arap, Türk, Roma, Ermeni, Süryani, Yunan varlıkları hakkında bilgi verilir. Bu dönem Ön Asya'da ortaya çıkan dini yapılar hakkında bilgi verilir.				
Ders Veren	Prof. Dr. Ahmet ALTUNGÖK				

Plinius, *Naturalis Historia* (The Natural History of Pliny), vol. I, trs. J. Bostock, H. T. Riley, London: Henry G. Bohn, 1855.,
 Plutarkhos, *Parallel Lives*, vol. III, trs. B. Perrin, London: William Heinemann, New York: G. P. Putnam's Sons, 1919.,
 Procopius, *de Bello Persico* (History of the Wars), I-II, çev. H. B. Dewing, London: William Heinemann, New York: The Macmillan Co., 1914.,
 Sebeos, *The Armenian History*, çev. R. W. Johnston, Liverpool: Liverpool University Press, 1998.,
 Simocatta, *The History of Theophylact Simocatta*. Trs. Michael and Mary Whitby. Oxford and New York: Oxford University Press, 1986.,
 Strabon, *The Geography of Strabo*, vol. VI, trs. H. L. Jones, London: William Heinemann, New York: G. P. Putnam's Sons, 1930.,
 Socrates Scholasticus, *History of the Church*, translated from the Greek with some account of the author, London: Henry G. Bohn, 1853.,
 Sozomenus, *History of the Church*, trs. E. Walford, London: Published by Henry G. Bohn, 1855.,
 Theophanes Confessor, *Chronographia* (The Chronicle of Theophanes), trs. C. Mango, R. Scott, Oxford: Clarendon Press, 1997.,
 Zachariah of Mitylene, *The Syriac Chronicle*, trs. F. J. Hamilton and E. W. Brooks, London: Methuen and Co., 1899.,
 Zosimus, *Historia Nova*, çev. R. T. Ridley, Canberra: Australian Association for Byzantine Studies, 2006., KİTABELER,
 ANRm Kitâbesi, A Geographical Handbook of Pahlavi Inscriptions of Fars Province, haz. F. Solat, Tehrân: Research Institute of Cultural Heritage and Tourism, 2019, ss. 48-52.,
 APrs Kitâbesi, Old Persian Texts, <http://www.avesta.org/op/op.htm> [Erişim Tarihi: 02.24.2022],
 DNa Kitâbesi, Old Persian Texts, <http://www.avesta.org/op/op.htm> [Erişim Tarihi: 02.24.2022],
 DSa Kitâbesi, Old Persian Texts, <http://www.avesta.org/op/op.htm> [Erişim Tarihi: 02.24.2022],
 HPrs Kitâbesi, Old Persian Texts, <http://www.avesta.org/op/op.htm> [Erişim Tarihi: 02.24.2022],
 ŞKZ Kitâbesi, A Geographical Handbook of Pahlavi Inscriptions of Fars Province, haz. F. Solat, Tehrân: Research Institute of Cultural Heritage and Tourism, 2019, ss. 77-133.,
 KNRM Kitâbesi, Sang Nabaştehây-e Kertîr Movbadân-e Movbad. Nşr. D. Ekberzâde, Tehrân: Mbessasay-e Farhangî va Enteshârâtî, 1385(hş), ss. 224-232.,
 KSMKitâbesi, A Geographical Handbook of Pahlavi Inscriptions of Fars Province, by F. Solat, Tehrân: Research Institute of Cultural Heritage and Tourism, 2019, ss. 259-267.,
 KKZ Kitâbesi, Sang Nabaştehây-e Kertîr Movbadân-e Movbad. Nşr. D. Ekberzâde, Tehrân: Mbessasay-e Farhangî va Enteshârâtî, 1385(hş), ss. 218-223.,
 Paykuli Kitâbesi, The Sassanian Inscription of Paikuli. by H. Humbach and O. Skjaervo, Munich: Dr. Ludwig Reichert Verlag, 1983.,
 ŞPs Kitâbeleri (I ve II), The Persepolis Middle Persian Inscriptions from the Time of Shapur II, by. R. N. Frye, *Acta Orientalia*, vol. 30, 1966.,
 Orhun Abideleri (2002), çev. M. Ergin, İstanbul: Boğaziçi Yayınları., İSLAM SONRASI KLASİK KAYNAKLAR,
 Birûnî, el-Âşâr ül-Bâkiye (Maziden Kalanlar), çev. A. Batur, İstanbul: Selenge Yayınları, 2011.,
 Câhiz, Menâkıb Cundu'l-Hilâfa ve Fazâ'ilü'l-Etrâk, çev. R. Şeşen, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1988.,
 Esedî Tûsî, Gorşâspnâme, çev. B. Enşârî, monteşer şodeh berâye ev-velîn bâr der www.TarikhBokk.ir, 2012.,
 Firdevsî, Şahnâme, çev. Necati Lûgal, İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2005; "Şahnâme, ed. P. Pürhoseyn, www.takbook.com, 2012.",
 Hamza el-İşfahânî, Tarîh-e Peyâmberân ve Şâhân (Sinî Mülûkü'l Arz ve'l Enbiyâ'), trc. C. Şi'âr, Tehrân: Enteshârât-ı Bonyâd-ı Ferheng-i Îrân, 1967.,
 Hudûdu'l-'Âlem mine'l Meşrik ile'l-Mağrib, Arapça tercümesi Y. Hâdî, Kâhire: Dârû's-Şekâfiye. "Türkçe çevirisi (2008), A. Duman, M. Ağarı, İstanbul: Kitâbevi Yayınları, 1423(hk). ,
 İbnu'l-Belhî, Farsnâme, çev. G. L. Strange and R. Nicholson, Tehrân: Enteshârât-e Esâtîr, 2005.,
 İbnu'l-İsfendiyâr, Tarîh-e Taberistân, Tehrân: Ketâbhâne-y Medis-e Şûrây-ı Millî, Şomare: 11389/2284, (Trs).,
 İbnu'l-Havkal, Şûretu'l-Arz, çev. C. Şi'âr, Tehrân: M'essese-y Enteshârât-e Emîr Kebîr, 1987.,
 İbn Hordâzbeh, el-Mesâlik ve'l-Memâlik, Farsça çevirisi S. Hâkrend, Tehrân: M'essese-yi Mu'tala'ât ve Enteshârât-ı Târîhî Mirâs-ı Mîel, 1992;
 "aynı eser, Türkçe çevirisi (2008), M. Ağarı, İstanbul: Kitâbevi Yayınları.,
 İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, c. IV. çev. M. M. Dâmegânî, Tehrân: Enteshârât-ı Ferheng ve Endîşe-yi Eslâmî, 1997.,
 Kâşgarlı Mähmûd, Dîvânü Lûgat-it-Türk, çev. B. Atalay, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1985.,
 Mës'ûdî, Murûcu'z-Zeheb, çev. A. Batur, İstanbul: Selenge Yayınları, 2004.,
 Mücmelü't-Tevârîh ve'l-Kaşş, çev. Melikü's-Şu'arâ' Behâr, Tehrân: Kelâle Hâver, 2012.,
 Se'âlibî, Târîh-e Se'âlibî, çev. M. Fezâ'ilî, Tehrân: Neşr-e Nokre, 1989., Yunan, Roma, Ermeni ve Süryani Kaynakları,
 Augustus, *Res Gestae Divi Augusti* (Ankara Anıtı), çev. B. Dereli, İstanbul: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık, 1999.,
 Agathion, *The Histories*, çev. J. D. Frendo, Berlin and New York: Walter de Gruyter, 1975.,
 Chronicon Paschale, trs. Michael Whitby and Mary Whitby. Liverpool: Liverpool University Press, 1989.,
 Taberî, Târîh-e Taberî, c. II, çev. E. Pâyende), Tehrân: Enteshârât-e Esâtîr, 1996., TETKİK ESERLER,
 Agacanov, S. G. (2015), *Oğuzlar*, 7. Baskı, çev. E. N. Necef, A. Anna-berdiyev, İstanbul: Selenge Yayınları.,
 Chavannes, E. (2007), *Çin Kaynaklarına Göre Batı Türkleri*, çev. M. Koç, İstanbul: Selenge Yayınları.,
 Cosmas, *The Christian Topography*, trs. J. W. McCrindle, London: Printed for the Hakluyt Society, 1897.,
 Eliseus, *History of the Vartan*, çev. C. F. Neumann, London: the Oriental Translation Fund, 1830.,
 Evagrius, S., *Historia Ecclesiastica*. London: Samuel Bagster and Sons, 1846. ,
 Ghazar Parpetsi, *History of Armenians*, çev. R. Bedrosian, New York: Sources of the Armenian Tradition, 1985.,
 Debevoise, N. C. (1938), *A Political History of Parthia*. The University of Chicago Press. Chicago. ,
 Ekberzâde, D. (1385hş), Sang Nabaştehây-e Kertîr Movbadân-e Movbad. Mbessasay-e Farhangî va Enteshârâtî. Tehrân.,
 Farr, E. (1859), *History of the Assyrians, Chaldeans, Medes, Lydians and Carthaginians*, New York: Robert Carter and Brothers.,
 Günaltay, Ş. (1987), *Yakın Şark Elâm ve Mezopotamya*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.,
 Ioannis of Ephesus, *Ecclesiastical History*, trs. P. Smith, Oxford: at the University Press, 1860. ,
 Ioannis of Nikiu, *The Chronicle of John, Bishop of Nikiu*, trs. R. H. Char-les, London: Williams and Norgate, 1916.,
 Marcellinus Comes, *Annales* (The Chronicle of Marcellinus Comes), trs. B. Croke, Sydney: Australian Association for Byzantine Studies, 1995.,
 Malalas, I., *Chronicle of John Malalas*, viii-xviii. Trs. M. Spinka, Chicago: The University of Chicago Press, 1940.,
 Herzfeld, E. (1930), *Kushano-Sasanian Coins*, Calcutta: Government of India Central Publication Branch.,
 Humbach, H and Skjaervo, O., *The Sassanian Inscription of Paikuli*. Munich: Dr. Ludwig Reichert Verlag, 1983.,
 Lewis, T. (1728), *The History of the Parthian Empire, from the Foundation of the Monarchy by Arsaces, to its final Overthrow by Artaxerxes the Persian*. Printed for Samuel Illidge and John Hooke. London. ,
 Radloff, W. (2008), *Türklük ve Şamanlık*, ed. Ö. A. Uğurlu, çev. A. Temir, T. Andaç, N. Uğurlu, İstanbul: Örgün Yayınevi.,
 Rawlinson, G. (1893), *Parthia*. London-New York: T. Fisher Unwin and G. P. Putnam's Sons.,
 Solat, F., (2019) *A Geographical Handbook of Pahlavi Inscriptions of Fars Province*. Research Institute of Cultural Heritage and Tourism, Tehran. ,
 Sümer, F. (2016), *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları. ,
 Shayegan, M. R. *Arsacids and Sāsāniāns: Political Ideology in Post-Hellenistic and Late Antique Persia*. New York: Cambridge University Press, 2011.,
 Togan, Z. V. (1981), *Umumî Türk Tarihine Giriş*, c. I, 3. Baskı, İstanbul: Enderun Yayınları.

Hafta	Konu
1	Geç Antikçağ Hangi Dönemdir ve Ön Asya Coğrafyası Neresidir?
2	Geç Antikçağ Ön Asya Tarihinin Kaynakları
3	Antikçağın Son Halkası Helenistik Dönem ve Ön Asya'da Selevkoslar
4	Geç Antikçağda Roma ve İran Varlığı, Kökenleri ve Ön Asya'daki Varlıkları.
5	Ön Asya'da Parth Varlığı ve Roma'yla İlişkileri
6	Geç Antikçağda Tek Tanrıcılığın Ortaya Çıkışı ve Çok Tanrıcılığın Sona Ermesi
7	Ön Asya'da Sâsânî Varlığı ve Roma'yla İlişkileri
8	Ön Asya'da Doğu Roma Varlığı ve İran'la İlişkileri
9	Ön Asya'da Türk Varlığı ve İran-Roma İlişkilerine Etkisi
10	Geç Antikçağın En Önemli Olayı Olan Kavimler Göçünün Ön Asya'ya Etkileri
11	Geç Antikçağda Arap Varlığı İran-Roma İlişkilerine Etkisi
12	İslam'ın Ortaya Çıkışı ve Geç Antik Dönemin Sonu
13	Ön Asya Kültür ve Medeniyetinin İslam Kültür ve Medeniyetine Etkileri
14	Ön Asya ve Akdeniz Havzasında Roma Varlığının Son Ermesi

Ders İş Yüğü	Çalışma Türü / Öğretim Metotlar	Süresi (Saat)	Sayısı
Dinleme ve anlamlandırma	Ders	14	3
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme	Tartışmalı Ders	14	3
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme	Gösterim	14	3
Araştırma – yaşam boyu öğrenme, yazma, okuma, Bilişim, eleştirel düşünme, soru geliştirme, yönetsel beceriler, takım çalışması	Grup Çalışması	14	3
Araştırma – yaşam boyu öğrenme, durumları işleme, soru geliştirme, yorumlama, sunum	Sözlü	6	2
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme, takım çalışması	Beyin Fırtınası	5	2
Ara Sınav 1		1	1
Ödev 1		1	1
Final		1	1
Ders İş Yüğü:		193	
AKTS (Ders İş Yüğü / 25.5):		7,57	

Program Çıktıları	
1	Lisansüstü eğitim sırasında öğrenci, tarihin yalnızca olayların ne zaman ve nasıl olduğunu inceleyen bir bilim dalı olmadığını, olaylar arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkiler sonucu ortaya çıkan olguların tahlilini hedeflediğini öğrenmiştir. Bu sayede olayları değerlendirirken çeşitli tahlil ve tespitler yaparak, tarihi hadiselere daha derinlemesine vakıf olunabileceğini bilir.
2	Sosyal bilimlerin sağladığı modern araştırma yöntemlerini uygulayarak çeşitli alanlarda özgün araştırmalar yapabilir. Bu araştırmalarında ana kaynaklara ulaşp, bunların sağladığı bilgileri değerlendirebilir.
3	Alanıyla ilgili yapılmış herhangi bir araştırmanın özgün ve bilimsel yeterlilikte bir çalışma olup olmadığı tayin edebilir.
4	Tarih disiplini ile ilgili konularda uzman ya da bilgisi olmayan dinleyicileri bilgilendirir, onlara elde ettiği bulgularla ilgili düşüncelerini açık bir biçimde yazılı ve sözlü olarak ifade eder.
5	Sosyal bilimlerin sağladığı metodolojik ve kuramsal imkanları kullanarak tetkik, tahlil ve teşhis yapabilme yeteneğine sahiptir.
6	Sahasıyla ilgi çalışmaları yetkin bir şekilde ve inisiyatif kullanarak yapabilir.
7	Araştırmaları esnasında karşılaşılabileceği engelleri nasıl aşacağını bilir ve çözümleri uygular.
8	Çalışmaları sırasında bilimsel ahlaki değerleri bir an olsun unutmadan, bunlara sadık kalır.
9	Tarihçinin sürekli çalışması ve sahasıyla ilgili yayınları takip etmesi gerektiğini bilir. Bunları takip ederken, yeni gelişmelerden ve varılan bilimsel sonuçlardan haberdar olur.
10	Çalışmalarının sonuçlarının sadece meslektaşlarına değil, çeşitli toplumsal kesimlere de ulaşmasını sağlar.
11	Ülkenin kültürel, medeni ve milli varlığının gelişmesi için bu sonuçları azami ölçüde kullanır.
12	Bir sosyal bilimci olduğunun farkında olarak toplumla bağlarını hem mesleki, hem de insani anlamda güçlü tutar.
13	Kaynak dillerini bilir. Tarih alanında yapılmış güncel araştırmaları takip ederek yeterli düzeyde anlayabilir ve meslektaşları ile iletişim kurabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmayı amaç edinir.
14	Tarih metodolojisini kullanarak, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yorumlama ve sentez yapma becerilerine sahiptir ve alanıyla ilgili çalışmaları bağımsız veya ortak çalışma olarak yürütebilir.

Ders Öğrenme Çıktısı - Program Çıktıları (1 -5 Puan Aralığı)

Ders Öğrenme Çıktısı	PÇ 1	PÇ 2	PÇ 3	PÇ 4	PÇ 5	PÇ 6	PÇ 7	PÇ 8	PÇ 9	PÇ 10	PÇ 11	PÇ 12	PÇ 13	PÇ 14
Hedef kitle Ön Asya coğrafyasının Geç Antik dönemdeki önemli kültür ve medeniyetlerini tanıır.	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5
Öğrenci Ön Asya coğrafyasında yer alan kültür ve medeniyetler arasındaki kültürel ve medeni etkileşimleri bilir.	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4
Geç Antik Çağ'da Ön Asya'nın önemli gelişmelerini bilir ve bu gelişmelerin günümüze yansımaları hakkında fikir yürütür.	4	5	5	4	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5
Geç Antik Çağ'ın eski dünya ile yeni dünya arasında bir geçiş dönemi olduğunun farkına varır ve günümüz dünyasını şekillendiren temel siyasi ve dini gelişmelerinin bu dönemde ortaya çıktığını fark eder.	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4
İslam'ın ortaya çıkışının Geç Antik Çağ'da Ön Asya üzerinde siyasi, dini ve sosyal açıdan nasıl etkileşimler ortaya koyduğunu bilir.	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5
Ortalama Değer	4,4	4,6	4,6	4,4	4,4	4,6	4,4	4,6	4,4	4,6	4,4	4,6	4,4	4,6

<https://ebs.bilecik.edu.tr/pdf/dersbilgigetir/439716>